

Stöd till anhöriga, riktlinjer

Dokumenttyp	Riktlinje
Fastställt/upprättad	Kommunstyrelsen 2026-04-01, § 36
Senast reviderad	
Detta dokument gäller för	Socialtjänst
Giltighetstid	Tills vidare
Dokumentansvarig	Socialchef
Dnr	2026-105

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Nämndens ansvar och aktuell lagstiftning.....	3
Anhörigas insatser bygger på frivillighet.....	3
Målgrupp och begreppsförklaringar	3
Grundläggande om stöd till anhöriga.....	4
Syfte med anhörigstöd	4
Ett lätt tillgängligt och individanpassat stöd.....	4
Anhörigperspektivet	4
Barnperspektivet.....	5
Sammanställning av kommunens insatser till anhöriga	5
Behovsprövade insatser riktade till den närstående.....	5
Behovsprövade insatser riktade till den anhörige	5
Insatser utan behovsprövning.....	6
Information- och kunskapsspridning i kommunens verksamheter och till allmänheten.....	6
Anhörigsamordnarens roll för kunskapsspridning	6
Enhetschefens roll gällande kunskapsspridning.....	6
Anhörigombudens roll gällande kunskapsspridning	7
Samverkan med andra aktörer	7
Kvalitetssäkring.....	7
Uppföljning.....	7
Metodutveckling.....	7

Inledning

Socialtjänsten ska erbjuda stöd för att underlätta för personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har en psykisk eller fysisk funktionsnedsättning. Denna riktlinje beskriver vilket stöd kommunen erbjuder för att underlätta och avlasta för de personer som vårdar en närstående. Anhörigstöd är förebyggande insatser som ska medverka till en ökad livskvalitet för både den som vårdar (anhörig) och den som vårdas (närstående).

Riktlinjen omfattar anhörigstöd inom socialtjänstens alla områden och syftar till att tydliggöra och kvalitetssäkra det anhörigstöd som tillhandahålls.

Nämndens ansvar och aktuell lagstiftning

Anhörigstöd berör flera myndigheter och det finns ett gemensamt ansvar mellan de olika huvudmännen. Kommunen har huvudansvaret för anhörigstöd enligt 13 kap 9 § Socialtjänst (SoL), men slutenvården och öppenvården/primärvården har också ett förebyggande ansvar enligt 2 c § Hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Enligt socialtjänstlagen är kommunen skyldig att erbjuda stöd till anhöriga inom hela socialtjänstens verksamhetsområde.

Anhörigas insatser bygger på frivillighet

Den generella utgångspunkten i lagstiftningen är att en anhörig eller en annan person själv avgör hur stort ansvar han eller hon vill ta för att hjälpa, stödja och vårda en närstående. Anhörigas omsorgstagande för en vuxen närstående vilar på frivillighet. Att ge vård eller stöd kan kännas positivt och berikande, men det är samtidigt ett stort och många gånger tungt ansvar. Det kan medföra att den som vårdar en närstående drabbas av ohälsa, sämre ekonomi och/eller försämrad livskvalitet.

Inom äktenskapet och i samboförhållanden finns ingen omvårdnadsplikt gentemot den andre. Det finns alltså ingen skyldighet att ge stöd med personlig omvårdnad till den du bor tillsammans med, däremot har makar och sammanboende ett gemensamt ansvar för att sköta hushållet.

Undantag från frivilligheten är föräldrars omvårdnadsansvar för sina barn som regleras i 6 kap 2 § Föräldrabalken.

Målgrupp och begreppsförklaringar

Den som är långvarigt sjuk, äldre eller som har funktionshinder och därför behöver stöd och vård benämns i detta sammanhang som **närstående**. Den som erbjuder sitt stöd till en närstående benämns **anhörig**. Med anhörig menas någon som antar en funktion som anhörig, det behöver inte vara en familjemedlem eller en släkting. Det är viktigt att uppmärksamma att bestämmelsen i 13 kap 9 § SoL om kommunens ansvar för anhörigstöd gäller alla anhöriga som vårdar och stödjer en närstående. Arbetet med stöd till anhöriga kan därmed omfatta de flesta av socialtjänstens verksamheter, till exempel;

- anhöriga till personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning
- anhöriga till personer med utvecklingsstörning eller annan intellektuell funktionsnedsättning
- anhöriga till personer med långvarig psykisk eller fysisk sjukdom

- anhöriga till personer med beroendeproblematik
- efterlevande, de som förlorat någon i suicid
- föräldrar till barn under 18 år med någon av ovanstående sjukdom eller funktionsnedsättning
- föräldrar till vuxna barn med någon av ovanstående sjukdom eller funktionsnedsättning
- vuxna barn till person med någon av ovanstående sjukdom eller funktionsnedsättning

Grundläggande om stöd till anhöriga

Alla som arbetar inom socialtjänsten har ett ansvar för att insatserna håller god kvalitet. De medarbetare som möter anhöriga i sitt dagliga arbete har ansvar för att uppmärksamma anhörigas behov och ge stöd. Med stöd menas olika former av insatser, både insatser utan behovsprövning och individuella behovsprövade insatser som syftar till att fysisk, psykiskt och socialt underlätta de anhörigas situation. All personal ska erbjuda erkännande, respekt och delaktighet till anhöriga. Detta är grunden i ett fungerande anhörigstöd och det som anhöriga själva ofta efterfrågar. Stödet till anhöriga är en angelägenhet för alla yrkesgrupper inom hela socialtjänstens område och ska ses som en naturlig del av arbetsuppgifterna.

Syfte med anhörigstöd

Syftet med att stödja anhöriga är framför allt att minska deras fysiska och psykiska belastning. Den anhöriga kan genom anhörigstöd få en förbättrad livssituation samtidigt som risken för ohälsa kan minskas. Anhörigstödet är en förebyggande verksamhet som genom personliga lösningar ska medverka till ökad livskvalitet för både den som vårdar (anhörig) och den som vårdas (närstående). Anhöriga som stödjer sina närstående fyller en samhällsbärande funktion. Den vård och det stöd anhöriga ger innebär stora besparingar och en avlastning för den offentliga välfärden.

Ett lätt tillgängligt och individanpassat stöd

Kommunens värdegrund ”Det goda mötet” ligger väl i linje med hur anhörigstödet ska vara utformat. Erkännande, respekt och delaktighet är kanske det allra viktigaste, enklaste och mest efterfrågade i stödet. För att uppnå detta behöver socialtjänstens verksamheter samverka med anhöriga om hur stödet till den närstående ges, under förutsättning att den närstående samtycker. Det är väsentligt för anhörigas trygghet att de känner tilltro till personalen och de verksamheter de kommer i kontakt med.

Anhörigas behov av stöd behöver identifieras och utformas tillsammans med den anhörige. Anhörigstödet ska vara lätt tillgängligt, flexibelt och individanpassat och ges både i akuta och planerade situationer. Alla inom socialtjänstens område har ett ansvar att identifiera behov och vara behjälplig i kontakten med anhörigstödet.

Socialtjänsten ska även säkerställa att det finns lätt tillgänglig information om anhörigstöd på kommunens hemsida där det tydligt framgår vart man kan vända sig för att få stöd. För de insatser som är behovsprövade ska det finnas e-tjänster för ansökan om stöd.

Anhörigperspektivet

Anhörigperspektiv är ett förhållningssätt bland chefer och medarbetare och innebär att anhöriga som vårdar eller stödjer närstående ska känna sig delaktiga och uppmärksammas för sina insatser. Deras kunskap ska tas tillvara på ett respektfullt sätt som genererar ett ömsesidigt förtroende. Nämndens verksamheter ska genomsyras av ett anhörigperspektiv vilket innebär att anhöriga ska känna sig sedda, lyssnade till och bli bemötta med respekt. Det kan t.ex. handla om att göra den anhöriga delaktig i handläggarens utredning, ta hänsyn till den anhöriges önskemål och synpunkter vid planeringen av en insats/upprättandet av genomförandeplan samt hålla en regelbunden kontakt med den anhörige.

Barnperspektivet

Barn i familjer där det förekommer sjukdom eller funktionsnedsättning ger enligt forskning omfattande hjälp och stöd till föräldrar eller syskon (Nationellt kompetenscenter för Anhörig). Socialtjänsten har ansvar för att barn får en trygg uppväxt samt att arbeta förebyggande. En särskilt viktig uppgift är att upptäcka och stödja barn som anhöriga när föräldrar har beroendeproblematik, psykisk ohälsa eller andra allvarliga svårigheter som kan påverka föräldraskapet och barns hälsa och utveckling. Även Hälso- och sjukvården har ett lagstadgat ansvar att beakta dessa barns behov (5 kap. 7 § HSL). Det ligger även ett lagförslag (Stärkt stöd till anhöriga (SOU 2024:60)) som lyfter fram barn som en tydlig målgrupp i anhörigstödet och förslaget är att kommunen får ett mer uttalat ansvar att erbjuda stöd tidigt och systematiskt till barn som anhöriga.

Sammanställning av kommunens insatser till anhöriga

Behovsprövade insatser riktade till den närstående

Socialtjänsten kan ge behovsprövade insatser enligt socialtjänstlagen till den närstående i syfte att t.ex. avlasta en anhörig. I utredningen av behov är det av stor vikt att handläggaren är lyhörd och tar hänsyn till såväl den närstående (hjälp sökande) som den anhöriges behov.

Exempel på behovsprövade insatser som kan avlasta en anhörig;

- hemtjänst
- dagverksamhet
- boendestöd
- korttidsvistelse/växelvård
- anhörigavlösning

Om den närstående tillhör någon av personkretsarna enligt LSS denne även ansöka om insatser enligt den lagen exempelvis;

- Avlösarservice
- Korttidsvistelse utanför det egna hemmet
- Korttidstillsyn

Det är den närstående som ansöker om ovan nämnda insatser och behöver därför samtycka till att ta emot stödet, även om syftet med insatsen är att avlasta den anhörige.

Behovsprövade insatser riktade till den anhörige

Anhöriga kan även ha rätt att få behovsprövade insatser för egen del och det finns inga

begränsningar för vilken typ av stöd den anhöriga kan ansöka om. Exempel på behovsprövade insatser är praktisk hjälp i hemmet som t.ex. kan göra det möjligt för den förvärvsarbetande att fortsätta arbeta. Stödet ska vara individuellt anpassat och utformas efter den anhöriges behov och önskemål och så långt det är möjligt utifrån ett anhörigperspektiv.

Insatser utan behovsprövning

Vissa insatser erbjuds den anhörige/närstående utan att de behöver behovsprövas. De insatser som kan erbjudas är både allmänt riktade och individuellt utformade insatser. Sådana insatser är tillgängliga för alla utan föregående behovsprövning och det är den enskilde själv som avgör om den vill ha insatsen.

Stödet ges inom den verksamhet som har bäst kunskap kring målgruppen. Stödet nedan kan ges av anhörigsamordnare, anhörigstödjare, behandlare på Dialogen och demenssamordnare.

Exempel på insatser som är riktade till anhöriga:

- Anhöriggrupp och studiecirkel
- Anhörigcafé
- Enskilda samtal med anhörigsamordnare eller anhörigstödjare
- Må bra aktiviteter som till exempel föreläsningar, sinnesrum och återhämtningsdagar på Piperska i Lundsbrunn.
- Dialogens öppenvårdsenhet erbjuder rådgivning, stödsamtal och gruppverksamhet till vuxna som är anhöriga till personer med skadligt bruk och beroende
- Dialogen kan också ge rådgivning och stödsamtal till barn som anhörig till en förälder eller ett syskon.
- Demenssamordnare – kompletterar anhörigstödjaren vid frågor och stöd kring demens

Information- och kunskapsspridning i kommunens verksamheter och till allmänheten

Anhörigsamordnarens roll för kunskapsspridning

Anhörigsamordnaren ska i sitt uppdrag omvärldsbevaka och hålla sig uppdaterad kring vilket stöd anhöriga kan få genom andra aktörer. Anhörigsamordnaren har ett övergripande ansvar för att bevaka anhörigperspektivet genom att delta vid olika nätverk och utbildningar.

Anhörigsamordnaren har ett ansvar att sprida kunskap vidare ut i verksamheterna via enhetschefer och anhörigombud, vid behov delta på APT och ledningsgrupp samt uppmärksamma olika temadagar.

Anhörigsamordnaren ser till att det finns aktuell information om kommunens anhörigstöd tillgängligt på hemsida och i broschyrform. Informationen ska vara lätt tillgänglig för målgruppen.

För att nå allmänheten och anhöriga som inte har kontakt med kommunens verksamheter ska skriftligt material också finnas tillgängligt och vara kommunicerat hos exempelvis vårdcentraler, sjukhus och kommunens kontaktcenter.

Enhetschefens roll gällande kunskapsspridning

Enhetschefen (tillsammans med anhörigombud) ansvarar för att informationen från anhörigsamordnaren når ut i respektive verksamhet och till all personal, brukare/klienter och

anhöriga. Enhetschefen ansvarar även för att arbeta med attityder och kulturer så att arbetsplatsen ser anhörigperspektivet som en naturlig del i arbetet. Målet är att alla medarbetare inom socialtjänsten ska vara väl informerade om kommunens skyldigheter att erbjuda anhörigstöd så att de kan vidareförmedla detta i sina kontakter med dem de möter.

Anhörigombudens roll gällande kunskapsspridning

Inom verksamheterna boendestöd, öppenvård, funktionsstöd och myndighetsenheten finns utsedda anhörigombud. Deras roll är att delta vid träffar som anhörigsamordnaren kallar till, uppmärksamma behov och identifiera förbättringsområden på arbetsplatsen, bevaka anhörigperspektivet och sprida kunskap vidare i sina verksamheter.

Samverkan med andra aktörer

Personer som drabbas av sjukdom eller funktionsnedsättning och deras anhöriga, får ofta en tidig kontakt med hälso- och sjukvården. Hälso- och sjukvårdens personal kan tidigt både identifiera och informera anhöriga om möjligheten att få stöd. Deras roll är att uppmärksamma anhörigas behov av stöd och informera om vilket stöd som kan ges inom den egna verksamheten samt förmedla kontakt eller informera om vart anhöriga kan vända sig för att få stöd av kommunen. Anhörigsamordnaren är den i kommunen som ansvarar för att upprätthålla kontakten med och förmedla informationen till hälso- och sjukvården.

Anhörigsamordnaren ska också samverka med andra huvudmän, intresseorganisationer och frivilliga för att öka möjligheterna att nå ut med information och att finna de anpassade och flexibla lösningar som efterfrågas. Kommunens frivilligsamordnare ska förmedla kontakt till ideella föreningar och civilsamhälle som vill göra en insats för anhöriga. Anhörigsamordnare ansvarar för att upprätthålla kontakt med hälso-sjukvården (vårdcentralerna) för att tillsammans med demenssamordnare informera om vad kommunen kan erbjuda anhöriga.

Kvalitetssäkring

Uppföljning

Insatser och aktiviteter ska i så hög utsträckning som möjligt följas upp för att säkerställa att den anhörige fått den information och kunskap den förväntat sig. Uppföljning kan bland annat ske genom uppföljning av genomförandeplan eller genom utvärdering som den enskilde får fylla i anonymt. Uppföljningen ska bland annat syfta till att säkra att verksamheten bedrivs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Hjo kommun deltar även i *Nationellt anhörigregister*.

Metodutveckling

Socialtjänsten verkar för att genom kunskap och omvärldsbevakning med nationellt kunskapsstöd för anhöriga (NKA), utforma metoder för att kunna ge målgruppen rätt stöd och hjälp. Socialtjänstens insatser ska vara av god kvalitet och bedrivs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Det ingår i anhörigsamordnarens roll att bevaka så att kommunen är väl uppdaterade med ändringar i lagar och föreskrifter samt nya rön inom området.